

8. Тадеєва М.І. Формування полілінгвальної і полікультурної особистості як одна з основних умов реформування гуманітарної освіти для сталого розвитку суспільства / М.І. Тадеєва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.stationline.org.ua/pedagog/106/19604-formuvannya-polilingvalnoi-i-polikulturalnoi-osobistosti-yak-odna-z-osnovnix-umov-](http://www.stationline.org.ua/pedagog/106/19604-formuvannya-polilingvalnoi-i-polikulturalnoi-osobistosti-yak-odna-z-osnovnix-umov-reformuvannya-gumanitarnoi-osviti-dlya-stalogo-rozvitku-suspilstva.html)

[reformuvannya-gumanitarnoi-osviti-dlya-stalogo-rozvitku-suspilstva.html](http://www.stationline.org.ua/pedagog/106/19604-formuvannya-gumanitarnoi-osviti-dlya-stalogo-rozvitku-suspilstva.html).

9. Тимирбаєва Г.Р. Развитие полилингвальной компетенции у студентов инженерного вуза в системе дополнительного профессионального образования : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 / Г.Р. Тимирбаєва. – Казань, 2014. – 228 с.

УДК 378.011.3-051:78

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОГО СМАКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Чорпіта Р.Б., аспірант кафедри педагогіки
та управління навчальним закладом

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

У статті висвітлено особливості формування музичного смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментального навчання. Інструментальну підготовку трактовано як багатоконпонентний, цілісний процес художньо-творчого розвитку майбутнього вчителя музичного мистецтва, спрямованого на оволодіння певною системою музично-теоретичних знань та практично-виконавських умінь і навичок.

Ключові слова: музичний смак, інструментальне навчання, музичне мистецтво, виконавська майстерність, музичний матеріал.

В статье рассматриваются особенности формирования музыкального вкуса будущего учителя музыкального искусства в процессе инструментального обучения. Инструментальная подготовка трактуется как многокомпонентный целостный процесс художественно-творческого развития будущего учителя музыкального искусства, направленного на овладение им определенной системой музыкально-теоретических знаний и практично-исполнительских умений и навыков.

Ключевые слова: музыкальный вкус, инструментальное обучение, музыкальное искусство, исполнительское мастерство, музыкальный материал.

Chorpita R.B. FEATURES OF FORMING MUSICAL TASTE OF THE FUTURE TEACHER OF MUSIC ART IN THE INSTRUMENTAL EDUCATION PROCESS

In this article the peculiarities of the musical taste of the future teacher of musical art in the process of instrumental learning are highlighted. Instrumental training is interpreted as a multicomponent, holistic process of artistic and creative development of the future teacher of musical art, aimed at mastering it with a certain system of musical theoretical knowledge and practical skills.

Key words: musical taste, instrumental learning, musical art, performing skill, musical material.

Постановка проблеми. Особливої актуальності в сучасних умовах набуває професійна педагогічна освіта, реформування якої спрямоване на її гуманізацію та гуманітаризацію, «озброєння» майбутнього педагога не тільки основами фундаментальних знань за фахом, а й формування його як особистості з усією повнотою чуттєвого та ціннісного ставлення до світу. Все це вимагає, крім вузькопрофесійної, висококваліфікованої підготовки, широкої ерудиції, також внутрішньої інтелігентності, ознаками якої є художньо-естетична вихованість та музичний смак. Отже, тенденції до загальної культуризації та естетизації навчально-виховної роботи загострюють проблему

формування естетичних, зокрема музичних, смаків студентської молоді, які значним чином визначають їхні життєві цінності, стиль та якість буття. Проблема стимулювання розвитку музичних смаків перетворилася на одну із ключових у сучасній теорії й практиці формування естетичної культури майбутніх педагогів як важливої складової частини їх загальної професійної культури. Сучасна тенденція зростання інтересу молоді до музики неоднозначна за своїм значенням через наявність протиріччя між потенційною цінністю музичного мистецтва загалом і актуальною значимістю для багатьох його окремих примітивно-розважальних форм. Особливо сутність цього

протиріччя проявляється стосовно формування музично-естетичних смаків майбутніх учителів музичного мистецтва, які через деякий час будуть впливати на процеси становлення особистості дітей і молоді, чия особиста система художніх цінностей, музичних уподобань і вміння формувати якісний, зокрема музичний смак, суттєво зумовлять розвиток рівня естетичного й духовного розвитку підростаючого покоління загалом. Специфіка професійної діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва вимагає від нього вміння використовувати виховний потенціал музичного мистецтва в духовному розвитку підростаючого покоління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою становлення музики як мистецтва та формуванням музичного й естетичного смаку займалися Б. Бечак, Л. Дмитрієва, Н. Черноіваненко, Д. Кабалецький. Саме завдяки працям та дослідженням таких науковців, як О. Радинова, Г. Лешакова, А. Юсфін, у сучасного покоління є змога вивчити та дослідити спадщину світової культури, зробити її своїм духовним надбанням. Проблемою формування музичного смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментального навчання займалися Л. Арчажникова, Б. Брилін, М. Давидов, В. Лабунець, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Рудницька, Г. Ципін, О. Щолокова, Д. Юник. У практичну площину були впроваджені різноманітні методики формування в майбутніх учителів музичного мистецтва інструментальних навичок (О. Бурська, Л. Гончаренко, Л. Гусейнова, Е. Економова, Ж. Карташова, Є. Куришев, В. Лапченко, І. Мостова, М. Назаренко, А. Омельченко, Г. Саїк, В. Федоришин, О. Щербінін). Досліджено процес розвитку теоретико-аналітичних та інтерпретаторських умінь студентів в інструментальному класі (І. Гринчук, В. Крицький, О. Ляшенко, Н. Мозгальова, Н. Сегеда та ін.).

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає у визначенні особливостей формування музичного смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі інструментального навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Над проблемою розвитку музичного смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментального навчання працювало багато вчених, але особливий внесок зробила В. Шацька, яка стверджувала: «Музичний смак розуміється як певний рівень музично-поетичних вистав, який дає змогу відзначати і цінувати прекрасне в музиці, тобто її ідейність

і змістовність, правдивість і щирість відчуттів, яскравість і переконливість музичних образів і всіх виразних засобів музичного твору. На основі цих навичок активного сприйняття і першої критичної думки з'являється великий інтерес і задоволення від достовірно художньої музики в усіх її видах, включаючи і образи народної творчості, і доступні твори великих композиторів минулого, і найрізноманітнішу за жанрами, але високоякісну музику сучасних авторів» [1, с. 54].

Музичний смак – здатність людини адекватно сприймати й оцінювати твори мистецтва. Він формується, насамперед, під безпосереднім впливом мистецтва. Це залежить від індивідуальних особливостей самої людини, її властивості сприймати ті художні цінності, які несе з собою мистецтво. Якщо людина з малих років постійно чує високоякісну класичну та сучасну музику, то в неї формується естетичний смак. Розвинений музичний смак – це здатність насолоджуватися цінною в художньому відношенні музикою. Щодо розвиненості музичного смаку говорить те, яку музику і як глибоко сприймає людина. Музичний смак формується в музичній діяльності: у процесі сприйняття, оцінювання музики, коли особистість більш-менш умотивовано віддає перевагу тим чи іншим творам. У музичному смаку виявляються в єдності емоційний та інтелектуальний початок. Він не є вродженим, а набувається з досвідом. У процесі сприйняття музики виникає інтерес до неї, визначаються еталони естетичного та музичного смаку.

Педагоги та музикознавці (Б. Асаф'єв, Д. Кабалецький, С. Шацький, В. Шацька, Н. Гродзенська та ін.) розробили нову методику залучення до світу музики. Вони переглянули мету і зміст музично-естетичного виховання й головним орієнтиром висунули можливості формування особистості за допомогою музики. Але роль музики в розвитку естетичних та музичних смаків особистості вельми специфічна. Музичне мистецтво, як будь-яке інше, має свої особливі риси, мову, засоби виразності та впливу. Головна особливість полягає в тому, що музичне мистецтво орієнтоване на слухове сприйняття. Звідси такі риси, як предметність, здатність розвиватися в часі, втілення образів та ідей у процесі інструментального навчання. Саме тому, що природа музичного мистецтва робить пізнання зовнішнього світу опосередкованим, безпосереднім залишається духовне самопізнання людини. Йдеться саме про «самопізнання», а не про «самовираження». Тому музика є пізнанням життя людського духу,

а через нього і пізнанням відображеного в ньому світу. «Сфера музичного пізнання – це не ставлення людини до природи, а ставлення людини до людини іншої та до самої себе» [5, с. 58].

Учені вважають, що музичний смак розвивається на основі естетичного смаку і взаємно впливає на нього, формується через спілкування зі світом мистецтва і визначається художньою та мистецькою освітою людини (знанням історії мистецтв, знайомством із музичним мистецтвом і музичною літературою, інструментальною діяльністю). Музичні смаки не лишаються незмінними впродовж усього життя людини. Вік, життєвий шлях, багатство художнього і музичного досвіду людини шліфують і відточують її музичний смак, а нерідко вони здатні надовго консервувати уподобання або, навпаки, робити людину багатогранною [3, с. 58].

Формування музичного смаку – це процес передачі та засвоєння музичних знань, вмінь і навичок, спрямованих на розвиток та формування музичних нахилів, здібностей, смаку, ідеалів, що надихають майбутнього вчителя музичного мистецтва на практичну музично-інструментальну діяльність. Мета формування музичного смаку передбачає всебічний музичний розвиток особистості, що дає спроможність їй сприймати й цінувати музично естетичні явища.

Важливою складовою частиною формування музичного смаку майбутніх учителів музичного мистецтва є інструментальне навчання, яке залучає студентів до виконавських традицій, норм музичної культури, до художньо-естетичних цінностей та разом із тим має значні резерви не лише для вияву індивідуальності, самостійності, творчої активності, а й розвитку іновачивності та здатності до критичного мислення майбутнього вчителя музичного мистецтва. Майбутній педагог має володіти системою теоретичних знань про стиль та смак композитора, будову та структуру музичного твору, особливості гармонії та фактури. Науковці стверджують, що чим глибшими будуть знання про твір, тим більше вони збагатять уяву і мислення музиканта, як наслідок, саме в процесі активної та осмисленої інструментальної діяльності й підготовки у майбутнього вчителя музичного мистецтва поглиблюються його розуміння мистецького твору, створення художньо-переконливої та яскравої інтерпретації музики, формування музичного смаку [4, с. 127].

Інструментальне навчання трактується як багатокomпонентний, цілісний процес художньо-творчого розвитку майбутнього

вчителя музичного мистецтва, спрямований на оволодіння ним певною системою музично-теоретичних та практично-виконавських знань, умінь і навичок, формування музично-естетичного досвіду, формування музичного смаку та виконавської культури, що забезпечує досягнення найкращого результату у сприйманні, емоційному та інтелектуальному пізнанні музичного мистецтва, всебічному розвитку індивідуально-творчих здібностей, готовності до індивідуалізації в інструментально-виконавській діяльності. Отже, музично-педагогічна й музично-просвітницька спрямованість підготовки студентів у мистецьких вищих навчальних закладах зумовлює потребу формування музичного смаку музикантів-виконавців засобами інструментальної підготовки як шляху збагачення їхньої естетичної культури, виконавської майстерності, досягнення багатогранності художньо-творчого розвитку [4, с. 202].

Відомий композитор Д. Шостакович писав: «Любителями і знавцями музики не народжуються, ними стають; безнадійних у цьому відношенні людей немає. Необхідно лише пам'ятати, що музичний смак, розуміння музики найкраще формується у процесі інструментального навчання та інструментальної підготовки і, як правило, цей процес відбувається повільно і вимагає клопіткої праці, володіння інструментом, терпіння та витримки. Збагнути зміст музики може кожен, потрібно лише докласти зусиль, щоб здолати труднощі на початку роботи над собою у формуванні музичного смаку» [2, с. 148].

Основними компонентами формування музичного смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментального навчання є: розвинена уява та художня пам'ять; своєрідність образного мислення; художня освіченість (знання видів, жанрів, виразних засобів та матеріалів музичного мистецтва); навчальні, факультативні та індивідуальні види занять із музичного мистецтва; розуміння мети й значення історичного, сучасного та національного музичного мистецтва, його своєрідності [6, с. 158].

Формування музичного смаку, орієнтування в цінностях музичної культури набуває особливого значення в процесі інструментальної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, чия особиста система художніх цінностей та вмінь формувати її в майбутніх вихованців значним чином зумовлює рівень естетичного розвитку студентів загалом. Зазвичай прояви музичного смаку особистості відповідають її загальному культурному розвитку. Музичні

смаки сучасної молоді, яка готує себе до педагогічної діяльності, набувають у такому контексті особливого значення для реалізації завдань музично-естетичного виховання підростаючого покоління.

Формування музичного смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментального навчання здійснюється за наявності необхідних знань, умінь, навичок, бажань, прагнень та позитивних емоцій. В основі цього процесу лежать такі складники:

- музичне сприймання, зумовлене наявністю музично-естетичної інформації;
- музична обізнаність, здатність розуміти музичні образи, зміст і форму музичного твору;
- наявність інтересу до музичної інструментально-виконавської діяльності – якість, що виявляється в його зорієнтованості на цінності музичної культури, а також у широті і стійкості музичних інтересів;
- рівень розвитку художньо-музичної комунікації, про що свідчать здатність до об'єктивної оцінки музичного твору, самостійного аналітичного судження відповідно до власних уподобань;
- інструментально-виконавська діяльність, адже саме в ній студент реалізує потреби естетичного спрямування, має змогу отримати насолоду від власної творчості, що, безперечно, впливає на його загальну культуру, формує музичний смак.

Зазначимо, що значний вплив на формування музичного смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментального навчання мають такі основні методи:

- метод музично-теоретичного аналізу, що дає змогу студентові розкрити драматургію твору на свій розсуд, формуючи й розвиваючи при цьому власний музичний смак і відчуття прекрасного;
- метод художніх аналогій, де відбувається порівняльний аналіз певного твору з іншими, які схожі на такий твір за художньо-образним змістом та жанрово-стильовими особливостями;
- метод художньо-творчих проєктів, який формує та підкреслює індивідуальність студента. Кожен із них має змогу отримати та

використати свій музично-виконавський досвід та самореалізуватися.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, формування музичного смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментального навчання є важливою характеристикою особистісного ставлення до дійсності й показує рівень самовизначення та музичної культури, здатність до індивідуального відбору художніх цінностей і, тим самим, до самовиховання і саморозвитку. Музичний смак, сформований засобами музичного мистецтва в процесі інструментального навчання, має надзвичайну силу, тому що виникає не примусово, а як результат вільної творчої фантазії, творчого узагальнення та злиття всіх людських почуттів; тільки на основі емоційно-пізнавальної активності можливе формування правильних оцінок навколишнього світу, формування художнього смаку, розвиток моральних принципів, що становлять внутрішню красу людини та вказують на високий рівень її духовності.

Незважаючи на численні дослідження особливостей формування музичного смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментального навчання, окреслена проблема залишається актуальною.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кабалевский Д.Б. Воспитание ума и сердца / Д.Б. Кабалевский. – М. : Просвещение, 1984. – 204 с.
2. Назайкинский Е.В. О психологии музыкального восприятия / Е.В. Назайкинский. – М. : Музыка, 1972. – 383 с.
3. Естетика: Підручник / [Л.Т. Левчук, Д.Ю. Кучерюк, В.І. Панченко]; За заг. ред. Л.Т. Левчук. – К.: Вища школа, 1997. – 399 с.
4. Косенко П.Б. Актуальні питання вдосконалення інструментальної підготовки майбутнього вчителя музики / П.Б. Косенко // Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. праць. – № 18. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2007. – Ч. 1. – С. 202–212.
5. Каган М.С. Философия культуры / М.С. Каган. – СПб. : Петрополис, 1996. – 416 с.
6. Рудницька О.П. Основи викладання мистецьких дисциплін [Навчальний посібник] / О.П. Рудницька. – К. : АПН України, 1998. – 183 с.